

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

שם הקורס : סוגיות בתלמוד הירושלמי

שנה"ל : תשע"ח

סמסטר : קיץ

שם המרצה : אברהם בלס

מסלול/התמחות : תושב"ע

היקף שעות : 30 שעות

תוכן הקורס ומטרות הקורס :

הכירות עם התלמוד הירושלמי מאפייניו ויחודו, הכרת מקומו של התלמוד הירושלמי במערכת התורנית, והכרת הרלבנטיות של התלמוד הירושלמי לדורנו. הסטודנט יכיר נתונים בסיסיים בתלמוד הירושלמי: רקע, כתבי יד, דפוסים, פרשנים, בעיות בלימוד הירושלמי סקירה אודות לימוד הירושלמי בדורנו – תמונת מצב ויעדים. הסטודנט יכיר מאפיינים של הירושלמי מתוך הנחה שננסה להוכיח גם ממקורות מתוך הירושלמי וגם מתוך מספר השוואות. מאפיינים צורניים (קיצור, המחשה, ריבוי שאלות) מאפיינים תוכניים: שילוב הלכה ואגדה, אוריינטציה ציבורית, נועזות, עיסוק בשאלות מדיניות, החשבת עולם המעשה ועוד. סקירה בנושא מהות הלימוד בארץ ישראל תעזור לנו לחדד את הדברים. ובנוסף ננסה להראות שישנה עריכה ספרותית למופת בירושלמי החל מרמת המילה ועד לרמת המסכת. בקורס זה גם נתאמן על כתיבה וניתוח של טקסטים. נראה גם שהתלמוד הירושלמי הוא אבן יסוד בפועל בתרבות היהודית אמנם פחות בהלכה, אבל יותר בנהג, הנהגות, כתבי ראשונים ואחרונים

ראשי פרקים :

1. מבוא

א1. רקע

ב1. כתבי יד, דפוסים, פרשנים, ספרים

ג1. קשיים בלימוד הירושלמי

ד1. סקירה אודות מצב לימוד הירושלמי בדורנו, ויעדים

- ביחידה זו חובה לקרוא את חוברת צוהר (קובץ מצורף להקדמה במודל)

2. הירושלמי לשיטתו

א2. קביעת התלמודים עצמם ביחס לעמדות מובהקות של התלמודים (רבן דהכא, רבן דתמן, הביטוי בבליא, הביטוי בבבלי: במערבא אמרי.

ב2. השוואות בתחומים מרכזיים שונים: ציבוריות, לאומיות, חומר ורוח ועוד.

3. מאפייני הירושלמי

א3. מאפיינים צורניים: קיצור, המחשה, ריבוי שאלות, זמנים שאינם מוגדרים.

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"נ אפרים

מיקוד 44814

טלפון: 03-9061301

פקס: 03-9061342

דוא"ל: dekan@orot.ac.il

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3

ת"ד 1106, רחובות 76110

טלפון: 08-9485662

פקס: 08-9485686

דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

ב3. מאפיינים מהותיים: אינו מפחד לשאול שאלות באמונה, אינו מפחד לומר אמירות נועזות, הסתכלות מקיפה, עיסוק בשאלות מדיניות, שילוב הלכה ואגדה.
*ביחידה זו יש לקרוא מאמר חובה מספר 1.

4. הירושלמי והאגדה

א4. חשיבות האגדה.

ב4. יסודות אמונה.

ג4. טעמי מצוות.

ד4. חשיבות עבודת הרגש.

ה4. האם יסודות האמונה הם מוחלטים או רק תיאורטיים.

*ביחידה זאת יש לקרוא מאמר חובה מספר 2.

5. הירושלמי כמקור

א5. מנהגים והנהגות.

ב5. יסודות אמונה.

ג5. יסודות אמונה בכתבי ראשונים (בעיקר רמב"ן, ביחס לרמב"ם שיעור נפרד).

ד5. יסודות אמונה בכתבי אחרונים.

ה5. מקור לסיפורי חסידים.

ו5. מקור ליסודות אמונה מרכזיים בציונות הדתית.

ז5. מקור לספרות העת החדשה.

6. הירושלמי בשאלות ציבוריות ואקטואליות

קירוב רחוקים

היחס אל הגרים

לימוד תורה לחילוניים

היחס ללימוד חכמה יוונית

מעמד האישה

פתרון מדיני

7. העריכה הספרותית המופתית של הירושלמי

השוואות בין סיפורים.

עריכה ברמת הסוגיה.

עריכה ברמת הפרק.

עריכה ברמת המסכת.

*ביחידה זו יש לקרוא מאמרי חובה 3, 4 ו6.

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3

ת"ד 1106, רחובות 76110

טלפון: 08-9485662

פקס: 08-9485686

דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"ר אפרים

מיקוד 44814

טלפון: 03-9061301

פקס: 03-9061342

דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

8. הירושלמי כמקור מרכזי למחשבת הרמב"ם

א8. תורת הנפש.

ב8. ציבוריות לאומיות וקהילתיות.

ג8. סוגיות אקטואליות.

ד8. גאולה.

ה8. רציונאליות.

9. שיטתו החינוכית של הירושלמי

א9. חשיבות הנוער, חשיבות החינוך, המחנך האידיאלי, יתסי רב ותלמיד אידיאליים, תלמיד שאינו הגון, חווייתיות.

ב9. מציאת נקודה מיוחדת אצל כל אדם.

ג9. כבוד, הירות ואחריות.

ד9. עידוד, גאוות יחידה, שליחות ציבור.

ה9. מודל סולם יעקב: רגלים מוצקות בקרקע, הדרגתיות, שאיפות גדולות *ביחידה זו יש לקרוא מאמר חובה מספר 5.

10. הירושלמי הרב קוק ובית מדרשו

א10. התייחסותו של הרב קוק אל הירושלמי (בעיקר אגרות צ"ו, וק"ג)

ב10. מקורות הירושלמי ליסודות אמונה בכתבי הראי"ה קוק

ג10. מקורות הירושלמי ליסודות אמונה בכתבי הרב צבי יהודה הכהן קוק

ד10. מקורות הירושלמי ליסודות אמונה של הרב גורן, הרב עוזי קלכהיים, הרב חנן פורת, הרב אליעזר ולדמן, הרב אליהו זיני, הרב חגי ניר, הרב אליצור סגל, הרב דוד חי הכהן, הרב דוד בר חיים, הרב יגאל שפרן, הרב אורי שרקי, ד"ר חגי בו ארצי, ד"ר בני גזונדהייט.

חובות/דרישות הקורס:

מטלות הקורס: השתתפות: 20 אחוז. עבודה: 80 אחוז

דרכי התקשרות עם המרצה:

דוא"ל: blasyerushalmi@gmail.com פלא': 052-6522518

ביבליוגרפיה:

מקור ופרשנים

תלמוד ירושלמי: עפ"י כתב יד סקליגר 3 שבספריית האוניברסיטה של לידן, מהדורת האקדמיה ללשון עברית, ירושלים התשס"א.

תלמוד ירושלמי מהדורת וילנא עם הפרשנים הקלאסיים – 'קרנן העדה' ו'פני משה'.

מסכת תענית של הירושלמי בהוצאת ישיבת יריחו עם הפירושים 'אור לישרים' ו'פירות הארץ'.

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
ת"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס הוד השרון

אלקנה, ד"ר אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

ספרים:

- בלס, אברהם, **אורות הירושלמי**, ירושלים התשס"ז.
- ויצמן, הרב יהושע, **מיטב הארץ**, מעלות, התש"ע.
- ויצמן הרב ישי, **לחזות בנעם**, ירושלים תשע"ז
- ליברמן, שאול, **ירושלמי כפשוטו**, ירושלים, התרצ"ה.
- מאיר, עפרה, **סוגיות בפואטיקה של חז"ל**, תל אביב: ספריית הפועלים, 1993.
- מוסקוביץ, לייב, **הטרמינולוגיה של הירושלמי**, ירושלים, התשמ"ח.
- ניר, חגי, **נחלי הירושלמי**, ירושלים, התשע"ז.
- נפתל, אברהם משה, **התלמוד הירושלמי ויוצרו**, ירושלים, התשנ"ח.
- צוריקל, הרב משה, **ציון במשפט תפדה**, בני ברק, התשנ"ז.
- קומפנינו, ראובן, **לקט מפאה**, ירושלים התשס"ט.
- קשת, אחיקם, **אמרי במערבא**, ירושלים, התשע"א.
- תמר, הרב יששכר, **עלי תמר**, סדר זרעים חלק א', גבעתיים, התשל"ט.

חברות: (חוכרת צוהר תובא במודל)

- בלס, אברהם, **צוהר**, ירושלים, תשס"ז.
- בלס אברהם, **שו"ת הירושלמי**, ירושלים, תשע"ו.

מאמרים חובה (מאמרים 1, 2 ו-4 יובאו במודל)

- גוטל, הרב נריה, **תורת ארץ ישראל – התלמוד הירושלמי במשנת הרב קוק**, ישועות עוזו (ספר זכרון לרב עוזי קלכהיים זצ"ל), ירושלים תשנ"ו. עמ' 390-412.
- השל, אברהם יהושע, 'נוסח בבל ונוסח ארץ ישראל', **תורה מן השמים באספקלריה של הדורות**, לונדון: דפוס שונציין, תשכ"ב.
- זלכה, יפה, **בעין אגדת הירושלמי**, ירושלים, תשס"ט, עמ' 13-15 246-255.
- מאיר, עפרה, 'השפעת מעשה העריכה על השקפת העולם של סיפורי האגדה', **טורא ג (תשנ"ד)**, עמ' 67-84.
- קלכהיים, הרב עוזי, המענה לבנים בדרכי נועם של ארץ ישראל, **מאורות הירושלמי א**, ירושלים, התשס"א.
- רוזנטל, דוד, מסורות ארץ ישראליות ודרך לבבל, **קתדרא 92 (תשנ"ט)**, עמ' 7-47.

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
 ת"ד 1106, רחובות 76110
 טלפון: 08-9485662
 פקס: 08-9485686
 דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"ר אפרים
 מיקוד 44814
 טלפון: 03-9061301
 פקס: 03-9061342
 דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

מאמרים נוספים:

ולדמן, הרב אליעזר, 'הברכה בתלמודה של ארץ ישראל', **על דעת המקום והזמן**, קרית ארבע, התשמ"ג.

מאיר, עפרה, 'הסיפור תלוי ההקשר בתלמוד', **בקרת ופרשנות 20** (תשמ"ה), עמ' 103-119.
מוסקוביץ, לייב, 'לחקר הגופים הזרים האגדיים שבירושלמי', **תרביץ** סד, ב (תשנ"ה), עמ' 238 - 258.

מוסקוביץ, לייב, 'לדרכי שילובן של האגדות בירושלמי – בירורים ראשוניים', **אסופות יא** (תשנ"ח), עמ' קצז-רט.

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
ת"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"ר אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il